

‘หนึ่งก้าว’ แห่งทศวรรษ

สู่ ‘ก้าวหน้า’ แห่งความสำเร็จ

ของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

มหาวิทยาลัยมหิดล

○ สุขุมาวดี ขำศิริบุญ *

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ซึ่งให้ความสำคัญแก่การพัฒนาสังคม โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพของคนเพื่อให้สามารถพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า มีความสอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาประเทศโดยรวม และจะเป็นเช่นนั้นได้ คนในสังคมต้องมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ถูกต้องตรงกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างทางความคิด ภาษา วัฒนธรรม และชนบทประเพณี

ในยุคที่เรียกกันว่า “โลกาภิวัตน์” เช่นปัจจุบัน สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราสูง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และธุรกิจทั้งภายในประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งเป็นผลจากพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นไปอย่างไม่หยุดยั้ง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของคนในสังคมและสื่อทุกประเภท การเตรียมสังคมไทยให้

พร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในแง่การรับและการถ่ายทอดความรู้ สรรพวิทยาการทุกแขนง การรู้จักสื่อและรู้จักการใช้สื่อประเภทต่างๆ การรับรู้และการเข้าใจความคิดของคนในสังคมอื่น การจัดเตรียมองค์กรให้เข้มแข็ง ล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบัน เมื่อการสื่อสารเป็นไปอย่างไร้พรมแดน ภาษาและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีของคนในสังคมและระหว่างสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในทุกๆ ด้าน เนื่องจากในการใช้สื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความเข้าใจระหว่างกันนั้น ย่อมต้องอาศัยความสามารถในการใช้ภาษา ความเข้าใจในวัฒนธรรมของกันและกันเป็นสำคัญ “สาร” จึงจะสมบูรณ์ บทบาทของภาษาและวัฒนธรรมจึงมีมากและแทรกอยู่ในกิจกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์

บทบาทที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของภาษาและวัฒนธรรม คือ เป็นพื้นฐานของการสื่อความหมายเพื่อ ความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่มคน ระหว่าง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

องค์กร ระหว่างผู้ที่มีภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน และระหว่างผู้ที่มีภาษาและวัฒนธรรมต่างกัน ความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษา ผสมผสานกับความเข้าใจวัฒนธรรมทั้งในภาพรวมและส่วนบุคคล จะช่วยสร้างความรู้สึกที่ดี ความเข้าใจอันดีต่อกัน ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถของคนในสังคมไปสู่สังคมภายนอก ในขณะเดียวกัน ก็เป็นเครื่องมือในการรับความรู้ สรรพวิทยา ข้อมูลข่าวสารจากสังคมภายนอกมาสู่สังคมไทยอีกด้วย ช่วยให้การพัฒนาด้านต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา เป็นหลักสูตรที่หลอมรวมทักษะด้านภาษา ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรม และความรู้ในเรื่องการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารภายในวัฒนธรรม (Intra-cultural Communication) และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Inter-cultural Communication) โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่จะจบการศึกษาจากหลักสูตรนี้เป็นมหาบัณฑิตที่มีคุณค่าต่อสังคม สามารถสื่อความหมาย หรืออีกนัยหนึ่งส่ง “สาร” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปฏิบัติงานตามสายอาชีพของตนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมโดยรวม

หลักสูตรฯ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 วิชาเอก ได้แก่ **วิชาเอกการสอนภาษา** เป็นการสอนภาษาข้ามวัฒนธรรมที่นอกจากจะให้ความรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนภาษาแล้ว ยังเน้นการสอนภาษาในแง่ของการสอนวัฒนธรรม โดยถือหลักว่า การที่ผู้เรียนจะสามารถใช้ภาษาได้ในบริบทของเจ้าของภาษา ผู้เรียนจะต้องรู้วัฒนธรรมของเจ้าของภาษา **วิชาเอกภาษาเพื่อการสื่อสาร** ให้ความรู้ความเข้าใจและมุมมองเกี่ยวกับการใช้ภาษาและจิตวิทยาการสื่อสาร มีความเข้าใจในบทบาทของสื่อสารมวลชน และก้าวหน้าเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว **วิชาเอกการแปล** เป็นการสอนการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่นอกจากให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการแปลและข้อควรปฏิบัติสำหรับการเป็นนักแปลอาชีพ

แล้ว ผู้เรียนยังต้องสามารถวิเคราะห์ วิจัยงานแปลได้ด้วย เป็นการศึกษางานแปลทั้งในแง่ศาสตร์และศิลป์ **วิชาเอกภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการบริหารองค์กร** ให้ความสำคัญแก่การใช้ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพาไปสู่การบริหารจัดการที่ดี การสื่อสารภายในองค์กรและระหว่างองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างภาวะความเป็นผู้นำ

กล่าวได้ว่าทั้ง 4 วิชาเอกของหลักสูตรฯ ล้วนนำไปสู่การทำสังคมให้เข้มแข็งเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น

เมื่อเริ่มดำเนินการเปิดสอนและรับนักศึกษา รุ่นแรกในปี 2538 นั้น จำนวนบุคลากรที่จำกัด ทำให้ไม่อาจเปิดสอนได้ครบทุกสาขาวิชาเอกพร้อมกัน หลักสูตรฯ จึงเลือกเปิดวิชาเอกภาษาเพื่อการสื่อสาร และวิชาเอกการแปล ซึ่งแนวโน้มเป็นที่ต้องการมากที่สุด เนื่องจากในขณะนั้น หลักสูตรในลักษณะนี้มีน้อยมาก จนอาจกล่าวได้ว่า สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นผู้บุกเบิกหลักสูตรที่มีเนื้อหา ผสมผสานภาษา วัฒนธรรม และการสื่อสาร

การวิเคราะห์สถานการณ์เป็นไปอย่างถูกต้อง วิชาเอกทั้งสองที่เปิดในปีแรก ได้รับการตอบรับด้วยดี แม้ในปัจจุบันนี้มีหลักสูตรลักษณะเดียวกันเปิดสอนอีกในหลายๆ สถาบัน ทั้งสองวิชาเอกก็ยังคงมีผู้สนใจมาสอบคัดเลือกในจำนวนที่น่าพอใจ

หลักสูตรฯ เปิดรับนักศึกษาในวิชาเอกการสอนภาษา เมื่อดำเนินการเป็นปีที่สอง คือ ปี 2539 และอีกครั้งในปี 2543 และ 2548 ซึ่งแม้จะมีผู้สนใจเลือกเรียนเป็นจำนวนไม่มาก แต่มหาวิทยาลัยวิชาเอกนี้ก็เป็นที่ภูมิใจของหลักสูตรฯ ในเรื่องของความรู้ ความเข้าใจด้านการสอนภาษาข้ามวัฒนธรรม และสามารถนำไปใช้ในวิชาชีพของตนได้อย่างดี

ในปีการศึกษา 2540 เมื่อดำเนินการสอนมาได้เป็นปีที่ 3 หลักสูตรฯ ก็ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ด้วยการเพิ่มแผนการศึกษาแบบแผน ข และรายวิชาเลือก โดยเริ่มใช้ในปีการศึกษา 2541

การเปิดสอนแผนการศึกษาแบบแผน ข ทำให้

หลักสูตรฯ รับนักศึกษาได้กว้างขวางขึ้น ลดปัญหานักศึกษาตกค้าง ประกอบกับเนื้อหาของบางวิชาเอกที่เน้นความชำนาญในการใช้ทักษะทางภาษา แผนการศึกษาแบบแผนฯ จึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับนักศึกษา

ในปี 2543 เมื่อสถาบันฯ ได้จัดประชุมทำแผนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 หลักสูตรฯ จึงได้เสนอโครงการจัดตั้งศูนย์การแปลเข้าไว้ในแผนฯ ซึ่งก็ได้รับการบรรจุไว้ในแผนของมหาวิทยาลัย การเสนอจัดตั้งศูนย์การแปลนับเป็นความก้าวหน้าอย่างหนึ่งของหลักสูตรฯ ซึ่งเปิดสอนการแปลเป็นวิชาเอกมาเป็นเวลาพอสมควร ผลัดมาบัดนี้บัณฑิตไปหลายรุ่น สิ่งสมประสงค์การณ่มากพอที่จะเปิดให้บริการได้ และยังเป็นการรองรับมหาบัณฑิตของหลักสูตรฯ ด้วย นับเป็นผลงานของหลักสูตรฯ ที่เห็นได้ชัดเจน

นอกจากการจัดการเรียนการสอนแล้ว ตลอดเวลา 10 ปีที่ผ่านมา หลักสูตรฯ ยังได้พัฒนาความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัย และสถาบันการแปลในต่างประเทศหลายแห่งจนถึงระดับแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา หลักสูตรฯ จึงมีความพร้อมมากขึ้นทั้งจำนวนบุคลากร ประสิทธิภาพ เครือข่ายพันธมิตรทั้งภายในและต่างประเทศ การเปิดสอนวิชาเอกให้ครบทั้ง 4 ก็มีความเป็นไปได้สูง หลักสูตรฯ จึงกำหนดเปิดสอนวิชาเอกภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนาใน พ.ศ. 2549 นี้

ปัจจุบัน หลักสูตรฯ สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา ได้ดำเนินการเรียนการสอนมากกว่า 10 ปี หากดูจากเวลาก็อาจเป็นระยะเวลาไม่นานนัก แต่หากดูจำนวนมหาบัณฑิตแล้ว ก็นับว่าเกินหนึ่งร้อย ทุกคนล้วนได้นำความรู้ไปประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี มีอนาคตอันกว้างไกล พร้อมทั้งจะช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

การดำเนินงานของหลักสูตรฯ ในยุคที่มีการแข่งขันค่อนข้างสูง ทำให้หลักสูตรฯ ต้องปรับเนื้อหาให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา สิบปีที่ผ่านมาแม้ว่าเป็นสิบปีที่เหน็ดเหนื่อย

ทว่าเป็นสิบปีที่ทรงพลัง เป็นสิบปีแห่งการสร้างพันธมิตร เป็นสิบปีแห่งความภูมิใจ และเป็นสิบปีที่อยู่ในความทรงจำของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหารสถาบันฯ ที่ให้การสนับสนุน กรรมการร่างหลักสูตรฯ กรรมการบริหารหลักสูตรฯ อาจารย์ผู้สอน ทั้งอาจารย์ประจำและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน และที่ไม่อาจจะเว้นไม่กล่าวถึง คือ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มีตรุษผู้มีความเข้าใจและคอยช่วยเหลือแนะนำ

อย่างไรก็ดี ผู้ดำเนินการหลักสูตรฯ ทุกคนล้วนตระหนักว่าหนทางข้างหน้ายังยาวไกล ปัญหาและอุปสรรคยังรออยู่ให้ฟันฝ่าพิสูจน์เพื่อความเข้มแข็ง อดทน ทว่า....ความสำเร็จก็รออยู่เช่นกัน ตราบใดที่ยังมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของโลกยุคไร้พรมแดน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังไม่หยุดยั้ง ภาษายังเคลื่อนไหว แปร และเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ตราบนั้นหลักสูตรภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนาจะต้องก้าวเดินต่อไป และสิ่งหนึ่งที่จะไม่เปลี่ยนแปลง คือ มาตรฐานความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ มาตรฐานของความถูกต้อง ความสมบูรณ์ครบถ้วนของ “สาร”

บัดนี้ หลักสูตรฯ พร้อมแล้วที่จะจัดการเรียนการสอนในทุกวิชาเอก พร้อมแล้วที่จะเปิดศูนย์การแปลและบริการด้านภาษา และพร้อมแล้วที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อชื่อเสียงของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท แหล่งกำเนิดของหลักสูตรฯ และเพื่อสังคมไทยได้พัฒนาก้าวหน้าต่อไป

สิบปีที่ผ่านมาเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของความสำเร็จในวันหน้า

